

Selected teachings from the thought of
R' Avraham Yitzchak Hakohen Kook Zt"l

The Self: Lost & Found

הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה. אין בי שלמות עצמית כלל, רק מה שאני מקבל כוחות החיים מחסד עליון, והנני כמו כלי, ולא כמו חי בעצם. ואם לכל הפחות באלה הכוחות שאינם עצמיים שלי, הייתי משתמש במעלות, הייתי דומה לכלי שממלאים אותו הוד ודברי חפץ, שאף על פי שאין לו שבח מצד עצמו הרי במציאות הוא מחזיק שבח. אבל אם מלבד שלילת ערך מציאותו בעצמו מלא הוא דברים שראוי הוא להתבושש בהם, הפחיתות היא כפולה. וכן, לבד חסרון השלמות של האדם מצד עצמו, עוד הוא מפסיד במה שהוא משתמש בשפע הכוחות שהוא קיבל מהשם יתברך, שזה הוא לבושה וכלימה.

– עולת ראייה ב (תפילת יום כיפור, אחרי הוידין)

אלהי, עד שלא נוצרתי איני כדאי, ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי. לפני שנוצרתי, כל אותו הזמן הבלתי מוגבל שמעולם עד שנוצרתי, ודאי לא היה דבר בעולם שהיה צריך לי. כי אם הייתי חסר בשביל איזו תכלית והשלמה הייתי נוצר (כלומר- אם הייתי נצרך בעולם, אם הייתה לי שליחות- הייתי צריך להברא), וכיון שלא נוצרתי עד אותו הזמן הוא אות, שלא הייתי כדאי עד אז להבראות, ולא היה בי צורך כי אם לעת כזאת שנבראתי, מפני שהגיעה השעה שאני צריך למלא איזה דבר להשלמת המציאות. ואילו הייתי מיחד מעשי אל תכלית בריאתי הנני עכשיו כדאי (אם הייתי ממלא שליחותי כראוי- הייתה בריאתי כדאית והייתה הצדקה לקיומי), אבל כיון שאין מעשי מכוונים לטוב התכלית הרי לא הגעתי אל תכלית בריאתי ואיני עדיין כדאי, כמו קודם לכן.

הארות והערות לעיון

א. אני בתוך הגולה

(1) ספר יחזקאל פרק א

(א) וַיְהִי בְשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרַב־עֵי בְחַמְשָׁה לְחֹדֶשׁ וָאֲנִי בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה עַל נְהַר כְּבַר נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאָרְאָה מֵרְאוֹת אֲלֹקִים :

(2) אורות הקודש חלק ג', בקשת האני העצמי (אות צו')

ואני בתוך הגולה, האני הפנימי העצמי, של היחיד ושל הציבור, אינו מתגלה בתוכיותו רק לפי ערך הקדושה והטהרה שלו, לפי ערך הגבורה העליונה, הספוגה מהאורה הטהורה של זיו מעלה, שהיא מתלהבת בקרבו, חטאנו עם אבותינו, חטא האדם הראשון, שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש, ואבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת איכה, מפני שלא ידע נפשו, מפני שהאניות האמיתית נאבדה ממנו, בחטא ההשחואה לאל זר, חטא ישראל, זנה אחרי אלהי נכר, את האניותו העצמית עזב, זנה ישראל טובה.

(3) מדרש איכה ובה פרק א פסקה ל

(ל) דרכי ציון אבלות א"ר הונא הכל מבקשין תפקידן...א"ר אבדימי דמן חיפה אפילו דרכים מבקשין תפקידן הה"ד דרכי ציון אבלות.

(4) שירת דוד על חמש מגילות דף שע"ב [מאת ר' אהרן דוד גולדברג שליט"א]

ביאור הדבר נראה, דכל הבריאה נבראה רק בשביל ישראל ובשביל התורה, וכמש"כ רש"י בשם חז"ל בתחלת פרשת בראשית: בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה עיי"ש. ועיין בחידושי מר"ן הגרי"ז הלוי עה"ת בריש פ' בראשית שהאריך לבאר דבאמת כל מה שנתחדש בבראיה עד סוף כל הדורות הוא רק לתכלית זה וכמש"כ הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות דאפשר שיבנה אדם ארמון כליל יופי ויהיה הארמון מזומן לאיש חסיד יבא באחרית הימים ויחסה יופ אחד בצל קיר אחד מן הקירות ההם יהיה לו סבה להנצל ממות עיי"ש

דבריו. וזהו שנאמר שגם הדרכים אבלות, דמשגלו ישראל אינם יכולים למלאות תפקידם דהיינו בשביל ישראל לעלות לרגל לירושלים וכמו שפירש"י.

(5) ספר פרי צדיק פרשת שקלים - אות ד

כל אחד מישראל הוא מדוגל בדבר אחד על כל ישראל וכדבר זה הוא בחינת מלך על כל ישראל (כמו שנתבאר מא' א) וזה שזיווג השם יתברך במעשה המשכן הגדול שבשבתים שהוא יהודה שיצא ממנו משיח והירוד שבשבתים משבט דן לפי שהקטן והגדול שוין לפני המקום וכן המקדש נעשה בב' שבטים אלו שלמה מיהודה וחירם מדן שנאמר בן אשה אלמנה ממתה נפתלי ובר"ה כ' בן אשה מבנות דן שהיה אביו מנפתלי ואמו מדן (כמו שאמרו מדרש תנחומא תשא סימן יג) וכן לעתיד ישתתף עם משיח אחד משבט דן ושמו שריה (כמו שאמרו זוהר קדוש בלק קצד ב), והיינו שהגדול והקטן שוין לפני המקום וכל אחד יש לו דבר אחד שבזה הוא נכתר בכתר על כל ישראל.

רמב"ם, הל' כלי המקדש פ"ג

(י) וכשם שהלויים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הכהנים כך הכהנים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלויים שנאמר גם הם גם אתם וכן הלויים עצמם מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר שנאמר איש איש על עבודתו ואל משאו: (יא) לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימותו אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה.

(6) ילקוט שמעוני ישעיהו - פרק ס - רמז תקא

ירושלים אורו של עולם שנאמר והלכו גוים לאורך, ומי הוא אורה של ירושלים הקב"ה שנאמר והיה לך ה' לא

(7) ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן א

דע, כי על ידי התורה נתקבלים כל התפלות וכל הבקשות, שאנו מבקשים ומתפללים. והחן והחשיבות של ישראל נחעלה ונתרומם בפני כל מי שצריך, הן ברוחני הן בגשמי. כי עכשו בעונותינו הרבים חן וחשיבות האמיתי של ישראל נפל, כי עכשו עקר החשיבות והחן הוא אצלם. אבל על - ידי התורה נחעלה חן וחשיבות של ישראל, כי התורה נקראת (משלי ה): "אילת אהבים ויעלת חן"; שפעלה חן על לומדיה (ערובין ג"ד:). ועל - ידי - זה נתקבלין כל התפלות והבקשות:

כי איש הישראלי צריך תמיד להסתפל בהשכל, של כל דבר, ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל, שיש בכל דבר, להתקרב להשם יתברך על - ידי אותו הדבר. כי השכל הוא אור גדול ומאיר לו בכל דרכיו, כמו שכתוב (קהלת ח): "חכמת אדם תאיר פניו":

וזה בחינת יעקב. כי יעקב זכה לבכורה שהוא ראשית, שהוא בחינת חכמה. (תקונים תקון י"ד, זהר משפטים קכ"א:). כמו שכתוב (תהלים קי"א): "ראשית חכמה". וזה בחינת (בראשית כ"ז): "ויצקבני זה פעמים". ותרגום אונקלוס: וחכמני, וזה בחינת שמש. כי השכל הוא מאיר לו בכל דרכיו כמו השמש. וזה בחינת (משלי ד): "וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום": וזה בחינת חית לשון חיות (א). כי החכמה והשכל הוא החיות של כל דבר, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה" וכו':

אף מחמת שאור השכל גדול מאד, אי אפשר לזכות אליו כי אם על - ידי בחינת נון שהוא בחינת מלכות, כמו שכתוב (תהלים ע"ב): "לפני שמש ינון שמו", ופרש רש"י: 'לשון מלכות'. וזה בחינת לבנה, כי הלבנה אין לה אור מעצמה כי אם מה שמקבלת מהשמש (זהר ויחי רל"ח. ורמ"ט:). וזהו בחינת מלכות, דלית לה מגרמה פלוס, אלא מה שמקבלת מן החית, שהיא בחינת חכמה, בחינת שמש פנ"ל, ונעשה (ישעיהו ל): "אור הלבנה כאור החמה":

ב. מסירות נפש על שליחותנו

(9) ספר ימי זכרון (מאמר על השליחות)

האדם נברא בתור שליח...את העובדה שמישהו חי בזמן מסוים, בתקופה מיוחדת, ובמקום מוגדר, ולא נולד בתקופה אחרת ובנסיבות אחרות, נוכל להבין אך ורק אם נקבל את עצם הרעיון בדבר שליחותו של האדם. ההשגחה יודעת היכן וכיצד, יכול הפרט-היחיד, על חסרונותיו וכוחות הנפש האצורים בו, לקיים את שליחותו. באילו נסיבות ותנאים ובאיזו חברה יהא זה בכוחו של האדם למלא את שליחותו. בורא העולם פועל בהתאם להלכה, כי לא יתכן למנות שליח כדי לבצע תפקיד, שהוא למעלה מכוחותיו של השליח. זוהי שליחות, שאי אפשר לקיימה, והיא מחוסרת כל ערך, מאחר שאם ממנים אדם למלא שליחות, מן הראוי ליתן לו את היכולת לפעול כשליח. משום כך נברא היחיד בתקופה ובמקום, שבהם יוכל לקיים את פעולתו לשם קיום שליחותו.

(10) תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף לד/ב

ההוא ארבא דהוו מינצו עלה בי תרי האי אמר דידי היא והאי אמר דידי היא אתא חד מינייהו לבי דינא...אמר להו אפקוה וכל דאליס גבר.

(11) רא"ש למסכת בבא מציעה (א:א)

וסומכים על זה שמי שהדין עמו קרוב להביא ראיות, ועוד שמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמיד את שלו בידו יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול.

ב

נדבות ישראל כפי שורשם בתורה

הפירוש הוא שמכל הגוויים והתאחדותם יחד נתהוה דבר חדש, ויש צבח להפריד זה הכלל לכל הפרטים, וזהו עמין מה שאמרו שיש בתורה הכל, כי התורה היא הכלל הכולל בו כל הפרטים, והמקח הזה יש בו כל הדברים האלו בתורת כלל, וכשיש להאדם זה הכלל יכול ליקח מתוכו כל הפרטים.

ובאמת יש כונה יותר עמוקה בדברי המדרש, שאם אנו רואים בעולם הגשמי שיש כסף וזהב, זה מוכיח שיש בתורה דרגה הנקראת כסף, ויש דרגה הנקראת זהב, כי אסתכל באורייתא וברא עלמא, וכל מה שיש בעולם, הכל נתהוה מהתורה, שאור התורה נתמלאם ונתגשם ונעשה לדבר גשמי כפי שאנו רואים אותו בעולם העשי, ומהדרגה של כסף שיש בתורה נתהוה שגם בעולם הגשמי יהי דבר הנקרא כסף, אבל היסוד של הכסף בשורשו הוא זה הדרגה הנקראת כסף בתורה, וכמו שפירשו בספרים שכסף רומז לאהבה מלשון "ונכסף נכספתי", "נכספה וגם כלתה נפשי", שהיא הדרגה של אהבת ה' והתשוקה שיש באדם, וכסף מרמז לזה התשוקה שיש באדם, וזה שהאדם יש לו תשוקה לכסף הוא משום שזה התשוקה שיש בתורה נתגשם ונעשית כסף, וזהו רומז ליראה כדאיתא בספרים, ובתורה

אמרו חז"ל ויקחו לי תרומה ה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו, אל תעזבו את המקח שנתתי לכם יש לך אדם לוקח מקח יש בו זהב ואין בו כסף יש בו כסף ואין בו זהב, אבל המקח שנתתי לכם יש בו כסף שנא' אמרות ה' אמרות טהורות כסף לרוף יש בו זהב וכו', ומה שמדמה המד' כאן הפסוק המדבר מעמין קדושת התורה, מתפרש ע"ד שבי הרמב"ן, כי כל קדושת המשכן הייתה מלד קדושת התורה, מלד השראת השכינה שהייתה במעמד הר סיני, ולכן מדבר המדרש מקדושת התורה. ובאמת דברי המדרש לריכין ביאור, הלא גם כשקונה אדם מקח יכול לקנות הן כסף והן זהב, ויהי לו גם שניהם, ומה החידוש בתורה שיש בו זהב ויש בו כסף, אך הפירוש הוא שבתורה נכלל הכל בכללות, שהתורה היא הכלל הכולל את כל הפרטים האלו, וכלל זה הוא מליאות צפני עלמו, כי כשיש כלל הכולל בתוכו הרבה פרטים, אין הפי' שהוא רק לירוף של הרבה פרטים, רק שנעשה הכלל למליאות צפני עלמו הכולל הרבה יותר מלירוף הפרטים, והמשל הכי מובן לזה, הוא "שטראל" של אור, שידוע שכולל בתוכו כמה וכמה גוויים, וכשמכניסים אותו דרך זכוכית יכולין להפריד זה האור לכל הגוויים, והנה זה האור אינו רק לירוף של כל הגוויים אלא

נכלל הכל, וזהו המקח שיש בו זהב וכסף ונחושת, וזה מה שמסיים הפסוק אל תעזבו את המקח, שתורה הוא לקח עוב שחמיד כסדר יכולין לקח ממנו, אל תעזבו את המקח, שיכולין לקח כסדר דרגה אחר דרגה, אל תעזבו את המקח — "ישע אפלאזען די נעמען" — שיכולין לקח כסדר צלי שיעור וגבול.

ואם האדם הוא דבוק בשורש של הכסף והזהב, והוא קונה אלו המדריגות שיש בתורה הנקראים כסף וזהב אז יש לו גם צעולם הגשמי הכסף וזהב, כי יש לו הכסף משורשו למעלה עד למטה — משורשו בתורה עד שנתגשם צעולם הגשמי לגוש של כסף, וכמו שמלינו אלל הצרכים אבינו ע"ה, שכחוב צו "ואצרכים כבד מאוד במקנה בכסף וצזהב" ואמרו חז"ל שקאי על משנה ותלמוד, ובודאי אין מקרא יולא מדי פשוטו, ואם כחוב שיש לו מקנה זהב וכסף בודאי הי' במליאות צעולם הגשמי דברים אלו, אלא שחז"ל גילו לנו שאם הי' לו אלו הדברים צעולם הגשמי הי' זה מחמת שבשורש השיג אאע"ה אלו הדרגות בתורה, ומזה נתחובה שגם צעולם הגשמי יהיו לו השגות אלו, שהיתה לו הצרכה משורש התורה עד למטה.

המדרש מפרש כי ענין זה נוגע לענין הכחוב צפרשתינו "וחלח התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת", כי גם מה שנדבו זהב וכסף למשכן הי' כפי המדריגה שהיתה לצנ"י בשורש הדברים, כי

באמת אנו רואים דבר פלא במדבה זו, כי לא החליפו את המדבות של בני ישראל לקנות חפלים בעד המשכן, אלא אותן הדברים בעלמם שנדבו להמשכן וכנסו צהבנין של המשכן, וכמוש"כ רש"י שי"ג דברים נמנו כאן והם הי"ג דברים שהולרכו למשכן, ואם אדם נדב זהב למשכן אוחו זהב גופא נכנס למשכן, וזה סימן שהיתה לו שייכות לאותה הדרגה שנקראת זהב, ויש לו שייכות להשורש של הזהב, ומזה שהי' לו שייכות אל הזהב בשורשו, והי' לו השגה בזה החלק של תורה הנקראת זהב, מזה נדבו לצו ליתן זהב, והי' לו קנין בעלמם צמעלה זו הנקראת זהב, ומזה הקנין שהי' לו בעלמם בזהב נגרמה לו המדיבות ליתן זהב, וכן בכל המדבות כולם, שהיו המדבות כפי הקנין שהי' להם בשורשם, וההרגשה שהיתה לאדם להתנדב להמשכן הי' מחמת זה שבשורש הי' לו קנין זה, וכפי מה שהי' לו קנין בעלמם התורה כן הי' לו ההרגש להתנדב להמשכן.

איתא במדרשים שצעת שנגמרה מלאכת המשכן, צח השטן ורלה לראות אם יש גזל צמשכן, ואף שאין דבר יולא מדי פשוטו, שרלה לראות אם כל המדבות היו באמת שלהם, אבל נכלל צזה ג"כ שרלה לראות אם באמת הי' כל דבר שלהם בשורשם, כי הזהב והכסף נקרא "שלו" רק אם יש לו הזהב והכסף בשורשה, ונסחטף מזה ג"כ שיש לו כסף וזהב צמוצן הגשמי, ורק אז נקרא "שיש לו" זהב וכסף, אבל אם